

विद्युतीय व्यापार निर्देशिका, २०८२ को मस्यौदाउपर नेउवामहासंघको राय/सुझाव

दफा नं.	विद्यमान व्यवस्था	देखिएका समस्या (कारण)	सुझाव
प्रस्तावना	पारदर्शिता, सुरक्षा, उपभोक्ता संरक्षणमा केन्द्रित रहेको ।	प्रवर्द्धन, स्टार्टअप र डिजिटल अर्थतन्त्र विस्तार पक्ष कमजोर रहेको ।	व्यवसाय प्रवर्द्धन, स्टार्टअप/साना तथा मझौला उद्योगलाई सहयोग तथा डिजिटल अर्थतन्त्र विस्तार स्पष्ट रूपमा समावेश गरिनुपर्ने ।
दफा २	“व्यवसायी” को परिभाषा अत्यन्त व्यापक गरिएको ।	प्लेटफर्म अपरेटर, विक्रेता, मध्यस्थ सबैमा एउटै दायित्व देखिन्छ । साथै सामाजिक सञ्जाल मार्फत गरिने व्यापार सम्बन्धी स्पष्टता नरहेको ।	● यी सबैका भिन्न भिन्न कार्य भएकोले छुट्टाछुट्टै परिभाषा गरी दायित्व तोकिनुपर्ने । ● सामाजिक सञ्जाल मार्फत व्यापार सम्बन्धी स्पष्ट रूपमा छुट्टै व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा ३	प्रत्येक विद्युतीय व्यवसायीले विभागको पोर्टलमा अनिवार्य रूपमा फर्मको सूचीकरण गर्नुपर्ने ।	साना व्यवसाय, स्टार्टअप तथा घरेलु उद्योगका लागि प्रवेश अवरोध हुने ।	● कारोबार आधारमा चरणबद्ध सूचीकरण गरिने व्यवस्था हुनुपर्ने । ● साथै, ऐनको दफा ४ को उपदफा १ बमोजिम व्यवस्था स्पष्ट रूपमा गरिनु पर्ने । ● तथापि, एक द्वार प्रणालीको अवधारणा अनुरूप कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा

			विद्युतीय व्यापार गर्ने उद्देश्यले दर्ता भएका सम्पूर्ण उद्योगव्यवसायहरुको Unified API (Application Programming Interface)मार्फत स्वतः सूचीकरण (Auto-Listing)हुने व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा ४	सूचीकरणका लागि धेरै कागजात अनिवार्य रहेको ।	Cyber Audit, Policy Document तयार गर्न समय लाग्ने तथा महँगो हुनुका साथै जटिल रहेको ।सानाव्यवसायीहरु हतोत्साहित हुनुका अनौपचारिक व्यापार प्रवर्द्धन हुन सक्ने ।	● जेखिमको आधारमा न्यूनतम साइबर सुरक्षा मापदण्ड तोकिनुपर्ने । ● ठूला प्लेटफर्मका लागि मात्र विस्तृत अडिट गरिने व्यवस्था हुनुपर्ने । ● घरेलु तथा साना, स्टार्टअपलाई सरल कागजात तथा न्यूनतम मापदण्ड पालना गरिने व्यवस्था हुनुपर्ने । ● तथापि, प्रारम्भिक चरणमा Self Declaration प्रणाली स्वीकार्य गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने । ● तत्पश्चात्, आवश्यक तयारी समय दिई र उक्त समयमा आवश्यक अभिमुखिकरण, सचेतना तथा तालिम दिई मात्र पूर्ण नियम पालना लागुहुने व्यवस्था गरिनुपर्ने ।
दफा ५	निर्देशिका जारी भएपछि संचालनमा रहेका तर सूचीकरण भइनसकेका	विद्युतीय व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा विस्तारको प्रारम्भिक	● चरणबद्ध सहजीकरण तथा नियमन गरिने व्यवस्था हुनुपर्ने ।

	विद्युतीय व्यवसायहरूलाई ३५ दिनभित्र सूचीकरण गर्नुपर्ने र नगरेमा ऐन बमोजिम कारवाही गरीप्रदान गरेको थप ७ दिनको म्यादभित्र सूचीकरण नगरेमा विभागले त्यस्तो प्लेटफर्मलाई खारेज गरि कारवाही चलाउने ।	चरण मै कठोर कारवाहीको व्यवस्था रहेको । साथै, सूचीकरण नभएकालागि प्रदान गरिएको ३५ दिनको समयसीमा न्यून रहेको ।	● पहिलो चरणमा, निर्देशिका जारी पश्चात अनिवार्य रूपमा अभिमुखीकरण मार्फत सचेतना तथा सहजीकरण गरी ९० दिनभित्रसूचीकरण गर्ने/गराउने व्यवस्था हुनुपर्ने । ● तत्पश्चात् समेत, सूचीकरण नभएको अवस्थामा कडा चेतावनी तथा आर्थिक जरिवाना लगाई कारवाही गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा ८(१)	विद्युतीय व्यापार (इ-कमर्स) प्लेटफर्मले प्रयोगकर्ताको व्यक्तिगत विवरण एनक्रिप्टेड रूपमा सुरक्षित राख्नुपर्नेछ ।	यस दफालाई थप स्पष्टता दिनुपर्ने ।	● विद्युतीय व्यापार (इ-कमर्स) प्लेटफर्मले प्रयोगकर्ताको संवेदनशील व्यक्तिगत विवरण, विशेषगरी पासवर्ड, फोन/मोबाइल नं., ठेगाना, जन्म मिति लगायत प्रमाणीकरणका लागि प्रयोग हुने जानकारी सुरक्षितरूपमा एनक्रिप्टेड गरी राख्नुपर्नेछ । अन्य सामान्य व्यक्तिगत विवरणको हकमा अनधिकृत पहुँच, दुरुपयोग वा चुहावट हुन नदिन उचित प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय सुरक्षाका उपाय अवलम्बन गर्नुपर्नेछ ।
दफा ८(२)	अनधिकृत पहुँच वा प्रयोगकर्ताको सूचना चुहावट भएमा वा प्लेटफर्ममा कुनै खराबी उत्पन्न	कारोबार बन्द गर्न व्यवहारिक नरहेकोले । सुरक्षालाई सुनिश्चित गरी कारोबार	यस दफामा देहाय बमोजिम परिमार्जित गर्नुपर्ने : अनधिकृत पहुँच वा प्रयोगकर्ताको सूचना

	भएमा तुरुन्त कारोबार बन्द गरी साको जानकारी विभागमा दिई सो पुनः प्राप्ती (रिकभरी) भईसकेपछि मात्र व्यवसाय सुचारु गर्नुपर्नेछ ।	सञ्चालन गर्न सकिने अवस्था समेत कारोबार बन्द गर्दा विक्रेता, क्रेता तथा मध्यस्थ लगायता सबै पक्षहरुलाई अवरोध खडा हुने भएकोले ।	चुहावट भएमा वा प्लेटफर्ममा कुनै खराबी उत्पन्न भएमासोको जानकारी विभागमा दिई सो पुनः प्राप्ती (रिकभरी) भईसकेपछि मात्र व्यवसाय सुचारु गर्नुपर्नेछ ।
दफा ९ (१ र २)	सबै विद्युतीय व्यापार व्यवसायीले व्यावसायिक कारोबार गर्दा डिजिटल भुक्तानीमात्र प्रयोग गर्नुपर्ने । नगद भुक्तानी गरिएको अवस्थामा कारोबारको विद्युतीय बीजक अनिवार्य रुपमा जारी गर्नुपर्ने ।	यस प्रकारको वाक्यले बुझाईमा भिन्नता भई समस्या ल्याउने सक्ने सम्भावना रहेको जस्तै: नियमन तथा निरिक्षण गर्ने निकायले निषेधजस्तै व्यवहार गर्न सक्ने । डिजिटल भुक्तानी नभए विद्युतीय व्यापार मान्य हुदैन भन्ने धेरैको बुझाई हुन सक्छ । यसर्थ नीतिगत स्पष्टता आवश्यक छ भने Cash on Delivery (COD) ग्राहकहरुको सुरक्षाको दृष्टिकोणले प्रमुख रोजाई र प्रचलनमा रहेकोले यसलाई तत्काल हटाउँदा व्यापार र उपभोक्ता दुबै प्रभावित हुने भएकोले ।	● नीतिगत स्पष्ट रुपमा वाक्यलाई परिमार्जन गरिनुपर्ने । ● CODलाई संक्रमणकालीन रुपमा निरन्तरता दिने गरी व्यवस्था हुनुपर्ने । ● COD भएपनि विलि» र रेकर्ड अनिवार्य गरिनुपर्ने । ● डिजिटल भुक्तानी प्रयोगमा प्रोत्साहनमुलक नीतिगत (छुट, क्यासव्याक) व्यवस्था गरिनुपर्ने । ● विद्युतीय व्यापारको संचालन गर्दा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट इजाजत वा मान्यता प्राप्त बैंक तथा भुक्तानी सेवा प्रदायक (Payment Service Provider- PSP) द्वारा प्रदान गरिएको डिजिटल पेमेन्ट गेटवे मार्फत भुक्तानी स्वीकार गरिनुपर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा ९ (३)	उपदफा (१) बमोजिमको कारोबारसंग सम्बन्धित भुक्तानी	तोकिएको समयसीमाभित्र वस्तु वा सेवाको आपूर्ती	● यस दफालाई स्पष्ट रुपमा परिमार्जन गरिनुपर्ने । रिटर्न वा रिफण्ड गर्ने

	असफल भएमा सम्बन्धित फर्मले ७ दिनभित्र रिफण्ड तथा रिटर्नको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।	नभएको वा अन्य कुनै कारण वस्तु रिटर्न गर्नुपरेमा र सो वापत भुक्तानी अघि नै भईसकेको अवस्थामा मात्र विद्युतीय फर्मले रिफण्ड वा रिटर्न गर्नुपर्ने दायित्व हुन आउँछ, नकि भुक्तानी असफल भएको अवस्थामा । यसर्थ यस दफमा अस्पष्टता रहेको । साथै ७ दिनभित्र रिफण्ड तथा रिटर्न गर्ने समयसीमा सबै भौगोलिक क्षेत्र र व्यापार मोडेलका लागि उपयुक्त नरहेको ।	अवस्थामा क्रेताको समेत दायित्वलाई स्पष्ट रुपमा उल्लेख गरिनुपर्ने । ● शहरी क्षेत्रका लागि ७ दिन तथा ग्रामिण क्षेत्रका लागि १० देखि १५ दिन भित्र रिटर्न तथा रिफण्ड गर्ने गरी व्यवस्था हुनुपर्ने । ● रिटर्न तथा रिफण्डको खर्च क्रेता, विक्रेता र प्लेटफर्म बीच स्पष्ट रुपमा बाडफाँड हुने गरी व्यवस्था गरिनुपर्ने ।
दफा १०	भ्रामक वा अतिरञ्जित सूचना तथा विज्ञापन निषेध गरिएको ।	प्लेटफर्म संचालनकर्ता तथा विक्रेता बीचको दायित्वमा अस्पष्टता रहेको ।	● दुबै जिम्मेवारी स्पष्ट रुपमा उल्लेखित रुपमा गरिनुपर्ने । ● तथापि, कुनै अन्य अज्ञात स्रोतबाट Auto-play हुने विज्ञापन, सूचना, सामग्री आदिको जिम्मेवार प्लेटफर्मको नहुने व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा ११	बहुनिकाय निरीक्षण तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था हुनुका साथै ऐन	धेरै सरकारी निकायहरुबाट निरीक्षण तथा अनुगमन	● एकद्वार प्रणाली मार्फत निरीक्षण तथा अनुगमन हुने व्यवस्था गरिनुपर्ने ।

	अनुसार कडा कारवाहीको व्यवस्था रहेको ।	हुनसक्ने भएकोले व्यवसायीमाथि खर्च तथा समयको बोझ थपिनुका साथै डर र अनिश्चितताको वातावरण सिर्जना हुने ।	● निरिक्षण तथा अनुगमन टोलीमा निजिक्षेत्र/सम्बन्धित व्यवसायिक संस्थाको तर्फबाट समेत प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था हुनुपर्ने । यसो गर्दा विद्युतीय कारोबारमा हुने वा हुन सक्ने समस्याहरुबारे सम्बन्धित संघसंस्थाले समस्या नदोहोरिन आवश्यकता अनुसारको सहजीकरण, सचेतना, अभिमुखिकरण तथा तालिम आफ्ना सदस्यहरुलाई प्रदान गर्न सकिने वातावरण सिर्जना हुनेभएकोले । ● अनुगमन अधि सूचना दिनुपर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने । ● पहिलो पटक गल्ती हुदाँ गल्तीको प्रकृतीका आधारमा सचेतना दिने र क्रमशः जरीवाना तथा कारवाही गरिने व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा १२	१५ दिन भित्र गुनासो समाधान गरिसक्नुपर्ने व्यवस्था रहेको ।	जटिल विवादका लागि तोकिएको १५ दिनको समयसीमा कम हुन सक्ने ।	विवादको प्रकृति अनुसार समयसीमामा लचकता अपनाउनु पर्ने ।
दफा १३	वैकल्पिक गुनासो व्यवस्थापनका लागि विभागमा विवाद समाधान	विभागमा रहने विवाद समितिमा निजिक्षेत्र वा	● विद्युतीय व्यापार ऐन, २०८१ को दफा ३३को उपदफा ६ बमोजिम

	समितिको व्यवस्था रहेको ।	सम्बन्धित व्यवसायिक संघ/संस्था प्रतिनिधित्व नरहेको ।	गुनासो व्यवस्थापनको लागि विद्युतीय प्रणालीमा आधारित संयन्त्र -अनलाइन रिड्रेसल मेकानिजम्) विकास गरी विवाद व्यवस्थापन गरिने व्यवस्था हुनुपर्ने । ● उक्त अनलाइन संयन्त्रमार्फत विवाद समाधान नहुदाँ सम्बन्धित व्यवसायिक संघ/संस्था मार्फत मध्यस्थता गरिने व्यवस्था हुनुपर्ने । र ● अन्तिम विकल्पको रूपमा मात्र विभाग अन्तर्गत रहने विवाद समिति मार्फत विवाद समाधान गरिने व्यवस्थाका साथै उक्त विवाद समितिमा कम्तीमा २ जना निजि क्षेत्र/सम्बन्धित व्यवसायिक संस्थाको तर्फबाट समेत प्रतिनिधित्व हुने व्यवस्था हुनुपर्ने । यसो गर्दा विद्युतीय कारोबारमा हुने वा हुन सक्ने विवादहरुबारे सम्बन्धित संघसंस्थाले समस्या नदोहोरिन आवश्यकता अनुसारको सहजीकरण, सचेतना, अभिमुखिकरण तथा तालिम आफ्ना सदस्यहरुलाई प्रदान गर्न सकिने वातावरण सिर्जना हुने भएकोले ।
--	--------------------------	--	--

दफा १५ (१)	मन्त्रालयले आवश्यकता बमोजिम प्लेटफर्मका लागि न्यूनतम सूचना प्रविधि मापदण्ड जारी गर्न सक्नेछ ।	घेरेलु, साना तथा ठुला सबै प्रकारका विद्युतीय व्यवसायहरुलाई ध्यानमा राखी मात्र मापदण्ड तयार गर्नुपर्ने भएकोले ।	● प्लेटफर्मका लागि न्यूनतम सूचना प्रविधि मापदण्ड तयार गर्दा निजिक्षेत्र/सम्बन्धित व्यवसायिक संघसंस्थासंगको परामर्शमा मात्र अन्तिम रुपदिई जारी गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा १५ (२)	जारी मापदण्डको आधारमा विभाग मार्फत प्लेटफर्म परीक्षण गरी प्रमाणीकरण गराउनु पर्नेछ ।	विभागसंग आवश्यक प्रमाणीकरण गर्ने नहुने भएकोले ।	यस दफालाई परिमार्जित गरी Independent Expert बाट परीक्षण गरी प्रमाणीकरण गर्ने व्यवस्था हुनुपर्ने ।
दफा १६ (२)	त्यस्तो विदेशी कम्पनीले नेपालको सम्बन्धित वाणिज्य, कम्पनी तथा फर्म, पारवहन, करप्रणाली, उपभोक्ता संरक्षण तथा डेटा गोपनीयता र संरक्षणसंग सम्बन्धित कानुन लगायत <u>अन्य प्रचलित कानुनहरुको पालना गर्नुपर्नेछ ।</u>	यस दफामा सम्बन्धित सबै कानुनहरु समेटीसकेपछि अन्य प्रचलित कानुनहरु नराख्दा उपयुक्त हुनेभएकोले ।	यस दफालाई देहाय बमोजिम परिमार्जन गर्नुपर्ने : त्यस्तो विदेशी कम्पनीले नेपालको सम्बन्धित वाणिज्य, कम्पनी तथा फर्म, पारवहन, करप्रणाली, उपभोक्ता संरक्षण तथा डेटा गोपनीयता र संरक्षणसंग सम्बन्धित कानुनहरुको पालना गर्नुपर्नेछ ।
दफा १७	मन्त्रालय र विभागका कर्मचारीका लागि क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था रहेको ।	निर्देशिका लगायत विद्युतीय कारोबार सम्बन्धी निजि क्षेत्र/सम्बन्धित व्यवसायिक संघसंस्थाहरुको समेत क्षमता अभिवृद्धि गर्दा विद्युतीय	क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रममा निजि क्षेत्र/सम्बन्धित व्यवसायिक संघसंस्थाहरुका सदस्य प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको सहभागिता गराउने व्यवस्था हुनुपर्ने ।

		व्यापारको प्रवर्द्धन तथा सुरक्षित संचालन हुने भएकोले ।	
--	--	--	--